

Posudek oponenta disertační práce Ing. Arch. Pavla Prouzy „**Německá sociálně demokratická architektura komunálního bydlení v Ústí nad Labem v letech 1918 – 1938**“

oponent: Doc. PhDr. Tomáš Pavlíček, Ph.D.

Katedra dějin a teorie umění Fakulta umění a designu UJEP Ústí nad Labem

Pavel Prouza zpracoval ve své práci v podstatě dosud nepříliš rozpracovanou problematiku českých dějin umění. Jak sám uvádí, jeho práce se komplexně zabývá problémem komunálního bydlení v Ústí nad Labem podporovaném sociálně demokratickou správou města. Struktura práce je členěna v zásadě do tří základních kapitol. V první kapitole je zachycen celkový kontext jednak vývoje bytové problematiky v tehdejší Československu obecně a jednak je v ní naznačen vývoj středoevropský. Druhá kapitola je věnována historickému pohledu na vztah komunální správy města Ústí nad Labem na řešení bytové otázky včetně politických debat, jež se vedly na velmi poučené úrovni, jak ostatně Pavel Prouza dokládá zápisy z jednání. Třetí kapitola je věnována samotné analýze architektonické práce v komunální bytové výstavbě. Součástí této kapitoly je i medailon architekta, který měl zásadní podíl na tom, jak tato výstavba vypadala, Franze Josefa Arnolda. V takto pojednané struktuře textu se doktorandovi podařilo zachytit plastický obraz stavebního vývoje bytového fondu meziválečného Ústí nad Labem.

Soustředění se na tuto úzkou část stavební produkce v Ústí nad Labem považuji za šťastnou, neboť to Pavlu Prouzovi umožnilo toto téma, nechci říci zcela, ale přece jen vyčerpat. Má pravdu v tom, že tato problematika nebyla uceleně zpracována a já osobně ji považuji za výborný příspěvek v oblasti bádání architektonické produkce německého etnika v Českém státě. Časové vymezení doby mezi dvěma světovými válkami považuji odpovídající, právě proto, že toto období bylo v české uměnovědě opomíjeno. Obě mezní data, rok 1918 a rok 1938, byla klíčová. Navíc rok 1938 byl tragický nejen pro tehdejší Československo, ale zároveň i pro ty vrstvy německého obyvatelstva, které ani zdaleka nesympatizovaly s nacismem, a k nimž patřila také řada představitelů ústecké samosprávy v čele s Leopoldem Pözlzem. Po roce 1938 se začala odvíjet jiná kapitola jak historická tak i stavební bez návaznosti na meziválečnou produkci.

Srovnání vývoje komunální bytové zástavby v první kapitole jak z hlediska architektonických postupů tak politických postojů považuji za zdařilé, protože dává nahlédnout z jakých možností a inspiračních zdrojů vycházela sama ústecká samospráva. Velmi zajímavé je srovnání celkového středoevropského vývoje. Jak se stále více ukazuje, po rozpadu Rakouska – Uherska, kontakty a

zájem o to, co se děje v dalších zemích zůstal a docházelo i k vzájemné inspiraci. Hlubší směřování aktérů vývoje v českém pohraničí k Německu čili k Výmarské republice bylo logické a nevyhnutelné. Důležitá je nejen komparace různých přístupů k řešení bytových sídlišť po první světové válce, ale také i popisy toho, jak státy reagovaly na bytovou nouzi.

Druhá kapitola je věnována urbanistickému rozvoji Ústí nad Labem a politickým a časovým aspektům výstavby. Její struktura je cílena směrem k detailnímu prozkoumání pozadí programu bytové výstavby v Ústí. Jsou citovány zápisy schůzí zastupitelstva, ze kterých vyplývá, za jak důležitou byla tato výstavba považována a jaká pozornost byla věnována způsobu řešení. V tomto textu nashromáždil Pavel Prouza materiál, o kterém se dosud vědělo jen velmi málo. Popis urbanistického vývoje je velmi detailní, doložený mapovými podklady. Autor pečlivě srovnal původní urbanistickou ideu a její praktické řešení včetně umístění bytové zástavby.

Nejrozsáhlejší kapitola obsahuje text o vlastní architektuře a urbanismu bytové výstavby. Tato kapitola je velmi podrobná, zpracovaná za pomoci velmi detailního archivního a terénního výzkumu. Pavel Prouza vytipoval, zařadil a popsal všechny stavby provedené městskou správou. Dále chronologicky určil jednotlivé etapy a autora. V tomto případě jde o ojedinělý fenomén, neboť autorem všech, nebo až na jednu výjimku, staveb byl ústecký architekt Franz Josef Arnold. Proto je dobře, že do této kapitoly byl vřazen i jeho autobiografický medailon. Některé ze staveb byly atributovány nově. V architektonickém popisu je autor disertace velmi přesný, zejména v oblasti popisů půdorysných a polohových řešení domů a bytů. Zde nezapře architektonické školení. Velmi kladně oceňuji jeho názor, že jednou ze základních inspirací ústecké architektury, byla sídliště berlínská, zejména sídliště stavěná především ve dvacátých letech Bruno Tautem. Došel jsem před nějakou dobou ke stejnému závěru, a domnívám se, stejně jako autor, že je F. J. Arnold musel znát. Zda si je prohlédl osobně, je asi těžko zjištělné. Co se týká fasádních úprav a konstatování použití lícové cihly autorem. Souhlasím s jeho závěrem o tzv. labské cestě, sám jsem navrhoval název polabská provenience. Mám dnes sice za to, že tento problém je trochu širší, ale jeho definování by přesahovalo rámec této disertace. Podobně souhlasím s konstatováním určitého konzervativnějšího architektonického přístupu v tvorbě nejen F. J. Arnolda, ale německých architektů v Čechách obecně, i s tím, že je velmi obtížné dohledat k tomuto postoji nějakou teoretickou reflexi. Tento postoj je možné spíše odpozorovat z celkového kontextu.

Disertační práce je vybavena množstvím podrobné fotografické dokumentace. Poznámkový aparát a citační index je použit standardně. Drobná poznámka k práci s obrazovým materiálem. Dovolil bych si autorovi doporučit v popisech architektury učinit odkaz na patřičnou obrazovou dokumentaci. Osobně se v ústecké architektuře orientuji ale pro čtenáře, který Ústí nezná, to může být přece jen trochu matoucí.

Závěrem mého posudku bych chtěl konstatovat, že práce Pavla Prouzy je precizně zpracované monografické téma, které je objevné a originální. Autor zachytil jedinečný fenomén dosud takto komplexně nezpracovaný a považuji tuto práci za zajímavý příspěvek v rámci poznávání německé architektonické tvorby v Československu v době mezi dvěma světovými válkami.

Práci hodnotím kladně a doporučuji k obhajobě.

V Mostě 22. 6. 2013

Tomáš Pavlíček